

Т.Є. Рожнова, здобувач кафедри менеджменту освіти, економіки та маркетингу ДВНЗ "Університет менеджменту освіти" НАПН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У статті розкрито особливості моделювання управління професійно-технічним навчальним закладом; поглиблено бачення наукових проблем моделювання управлінських процесів на основі застосування сучасних принципів та інноваційних технологій для перспективного розвитку навчального закладу й забезпечення економіки України висококваліфікованими робітничими кадрами.

Ключові слова: управління професійно-технічним навчальним закладом, моделі управління, принцип інноваційності, інноваційні технології, кваліфіковані робітничі кадри.

Аннотация. В статье раскрыты особенности моделирования управления профессионально-техническим учебным заведением; углублено видение научных проблем моделирования управленческих процессов на основе внедрения современных принципов, инновационных технологий для перспективного развития учебного заведения и обеспечения экономики Украины высококвалифицированными рабочими кадрами.

Ключевые слова: управление профессионально-техническим учебным заведением, модели управления, принцип инновационности, инновационные технологии, квалифицированные рабочие кадры.

Annotation. The article exposed the peculiarities of vocational and technical schools management modeling. Profound scientific vision of modeling management processes through the application of modern principles and innovative technologies for future development educational institutions and economy of Ukraine highly skilled workers.

Key words: management of the vocational training educational institution, managerial modal, innovation principles, innovation technologies, qualified specialists.

Актуальність теми дослідження обумовлена реалізацією поступальної інноваційної політики України в галузі освіти, яка можлива за умов взаємодії інноваційних процесів з національними традиціями освіти і світовими освітніми тенденціями та необхідністю розробки моделі управління професійно-технічним навчальним закладом (далі ПТНЗ) на засадах інноваційних технологій.

Такий підхід вимагає наукового бачення процесів моделювання управління ПТНЗ з використанням інноваційних технологій, сучасних принципів, методів і функцій управління ПТНЗ, пошуку ефективних засобів та методик їх упровадження з метою поєднання з практичною діяльністю закладів професійно-технічної освіти.

З наукової точки зору моделювання – це опосередковане дослідження характеристик об'єкта, що виступає в речовій або абстрактній формі, і відображає таким чином функціональні зв'язки об'єкта на основі певної подібності моделі і об'єкта [4].

За такого розуміння модель управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій має відображати спрощену характеристику управлінських процесів, які виступають у нашому дослідженні як предмет пізнання, проте не можуть бути тотожними об'єкту, аналогічними йому в усіх відношеннях. Одночасно завдяки спрощенню та схематизму модель допускає точний аналіз і математичний опис, перенесення отриманих висновків на реальні умови функціонування ПТНЗ.

Аналіз наукової літератури й дисертаційних досліджень свідчить про посилення уваги науковців до вивчення основних тенденцій і специфіки підготовки робітничих кадрів в Україні, організації системи управління професійно-технічною освітою та ПТНЗ.

У працях С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Мадзігона, О. Савченко, В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, В. Олійника, В. Паламарчука професійно-технічна освіта розглядається як багатопланове поняття і за своїми цільовими функціями визначається як умова і процес професійної підготовки та розвитку особистості в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства та освіти.

Науково-теоретичні та організаційно-педагогічні основи управління в системі професійно-технічної освіти докладно висвітлені в роботах С.

Артюха, С. Батищева, А. Дьоміна, В. Олійника, Л. Сергєєвої, О. Щербак, М. Ярмаченка та ін.

Однак треба визначити, що розкриття особливостей моделювання управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій залишається ще малодослідженим у зв'язку з недостатністю теоретичного опрацювання його основ, забезпечення потрібного науково-методичного обґрунтування, визначення стратегічної спрямованості на кінцевий результат, урахування зовнішніх і внутрішніх факторів ефективного функціонування в швидкозмінному середовищі.

Зазначене обумовило виникнення протиріч між сучасними вимогами до моделі управління ПТНЗ в умовах нових соціально-економічних відносин та практичним застосуванням моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій; недостатністю розробленості теорії, методики і технології застосування моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій та необхідністю вдосконалення системи управління ПТНЗ; нагальними потребами керівників ПТНЗ у практичному застосуванні інноваційних технологій та рівнями їхньої професійної компетентності й адаптації до сучасних умов управління.

Усе викладене вище зумовило вибір теми статті „Особливості моделювання управління професійно-технічним навчальним закладом в умовах інноваційних процесів”.

Мета статті: розглянути процеси моделювання та обґрунтування моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій; розкрити суть принципу інноваційності в управлінні ПТНЗ як одного з пріоритетних і динамічних у контексті обґрунтування представленої моделі, розробка та реалізація якої сприятиме розвитку ринкових відносин і зростанню рівня підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей господарства країни.

Завдання статті: науково обґрунтувати модель управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій; розглянути складові моделі як сукупності технологічних функцій управління ПТНЗ системи знань та вмінь керівника ПТНЗ з питань управління інноваційною діяльністю ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії освітнього менеджменту принцип інноваційності розглядається як те спільне в організації управління інноваційними освітніми процесами, що охоплює всі етапи й зумовлює їхню успішність й ефективність. До принципів модернізованої діяльності ПТНЗ віднесено: принцип організованої інноваційної зміни станів системи; принцип переходу від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих; принцип інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних освітніх процесів; принцип прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі; принцип посилення стійкості інноваційних освітніх процесів; принцип прискорення розвитку інноваційних процесів у діяльності закладів освіти [1; 3; 5].

Здійснивши теоретичний аналіз сучасних підходів до управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій та стану їх застосування у практичній діяльності, нами розроблено модель управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій. Модель включає в себе такі компоненти: сукупність знань наукових основ управління і менеджменту освітніх інновацій; уміння і навички здійснювати ефективне управління ПТНЗ; мотиваційні аспекти управлінської діяльності ПТНЗ особистісні і професійні якості керівника ПТНЗ [8; 11; 12].

Необхідно відзначити, що при розробці моделі ми врахували, що реалізація моделі буде спрямована на створення гнучкої, динамічної, демократичної системи управління ПТНЗ, яка: використовує варіативні управлінські рішення; прогнозує кінцеві результати діяльності; включає

економічні механізми діяльності, пов'язані з необхідністю посилення фінансової самостійності; забезпечує оптимальне поєднання адміністративного, колективного управління й самоврядування [7; 9; 10].

Слід підкреслити, що застосування інноваційних технологій у моделюванні процесів управління ПТНЗ забезпечується сукупністю: а) модернізованих управлінських функцій керівника; б) пріоритетних форм і методів управління; в) економічних і технологічних засобів управління.

Сукупність модернізованих управлінських функцій керівника ПТНЗ представлено у вигляді таблиці за умови, що вони забезпечують не лише стабільне функціонування ПТНЗ, але і його сталий розвиток в умовах конкурентного професійного середовища (табл. 1).

Таблиця 1.

Модернізовані функції управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій

Функції управління		
цільові	технологічні	
	традиційні	інноваційні
<ul style="list-style-type: none"> • управління навчально-виховним процесом; • управління навчально-виробничим процесом; • адміністративно – фінансова діяльність; • фахове викладання; • громадська діяльність 	<ul style="list-style-type: none"> • прийняття управлінського рішення; • організація і планування; • координування, коригування, регулювання; • облік і контроль 	<ul style="list-style-type: none"> • прогностичні; • представницькі; • менеджерські; • консультативні; • комунікативні
<p>Розвивальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бачення стратегії та розвитку ПТНЗ; • керівництво та моніторинг освітнього процесу; • мотивація та управління персоналом; • управління розвитком та фінансами; • підвищення конкурентоспроможності ПТНЗ 		

Як бачимо, функціонально-діяльнісна структура моделі складається із сукупності компонентів, що охоплюють цільові, технологічні й розвивальні управлінські функції сучасного керівника ПТНЗ [2].

При цьому метою управління ПТНЗ в інноваційному напрямі є очікування кінцевого результату, який передбачає: якісну зміну управлінських функцій керівника; осмислення змістових етапів та термінів досягнення очікуваного результату; раціональний добір засобів досягнення мети в довгостроковій перспективі [6].

За наявності визначеної стратегії керівники ПТНЗ усвідомлюють потребу в оволодінні сучасними знаннями з теорії і практики освітнього менеджменту. Їх систематизовано в табл. 2.

Таблиця 2.

Система знань керівника ПТНЗ з управління на засадах інноваційних технологій

Знання	Сутність
<i>Законодавчі</i>	<ul style="list-style-type: none"> • закон України «Про загальну середню освіту»; • закон України «Про професійно-технічну освіту»; • закон України «Про організацію навчально-виховного процесу в ПТНЗ»; • Положення МОН України про акредитацію ПТНЗ, про атестацію вчителів, майстрів виробничого навчання, вихователів; • нормативні документи МОН України і органів управління освітою державних адміністрацій про організацію навчально-виховного процесу в період переходу ПТНЗ на новий зміст та термін навчання

Загально-теоретичні	<ul style="list-style-type: none"> • основи стратегічного, тактичного, оперативного управління; • основи моніторингу якості навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, діяльності ПТНЗ, управлінської діяльності керівника ПТНЗ, вчителів, майстрів виробничого навчання, вихователів; • загальнодидактичні особливості навчального процесу різних вікових груп учнів; • основи особистісно-орієнтованого навчання, виховання, розвитку учнів
Організаційно-технологічні	<ul style="list-style-type: none"> • інформаційне забезпечення навчально-виховного та навчально-виробничого процесів у ПТНЗ; • технології застосування прогресивного педагогічного досвіду та освітніх і виробничих інновацій; • технології контролю за виконанням прийнятих рішень; • моделювання управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій

Окрім зазначеного, важливою умовою застосування інноваційних технологій виступає потреба й необхідність володіння керівниками ПТНЗ системою управлінських умінь (табл. 3).

Окреслена нами система управлінських функцій і вмінь керівника характеризує сутність та особливості моделювання управління ПТНЗ як

Таблиця 3.

Система умінь керівника ПТНЗ з управління на засадах інноваційних технологій

Функції управління	Уміння керівників ПТНЗ
Бачення стратегії та розвитку ПТНЗ	Готовність до змін, творчості, реакції на невизначеність ситуації
Керівництво та моніторинг освітнього процесу	Здійснення моніторингу якості прийнятих управлінських рішень та результатів професійної діяльності викладачів, майстрів виробничого навчання
Мотивація управління персоналом	Створення комфортних умов для всіх учасників навчально-виховного та навчально-виробничого процесів

Управління розвитком та фінансами	Запровадження інноваційних освітніх та виробничих технологій, розвиток інноваційної культури педагогічних працівників і учнів
Підвищення конкурентоспроможності ПТНЗ	Пристаювання до ринкових умов, входження до конкурентоспроможного міжнародного та національного освітнього простору

відкритою, складно організованою та нестабільною соціально-педагогічною системою, що функціонує в різноплановому конкурентному середовищі на засадах інноваційних технологій.

Така система передбачає:

- створення інноваційної структури управління ПТНЗ;
- розробку управлінської моделі з урахуванням специфіки ПТНЗ;
- застосування інноваційних процесів у навчально-виховній та навчально-виробничій діяльності учнів;
- постійне й цілеспрямоване підвищення науково-методичного, загально-педагогічного та професійного рівня викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів;
- запровадження демократичних засад у процес управління ПТНЗ.

Моделювання управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій включає такі управлінські дії:

- чітке визначення загальної мети колективу, основних шляхів її досягнення в умовах училища;
- розробку й вибір оптимальних варіантів організаційної структури з урахуванням специфіки ПТНЗ й кінцевої мети;
- організацію експериментально-пошукової діяльності викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів;
- організаційне керівництво процесом дослідницької, пошукової роботи учнів;

- створення умов щодо ефективної діяльності психологічної служби, вивчення стану здоров'я й фізичного розвитку дітей, відповідного психологічного клімату в колективі;
- забезпечення доцільних координаційних зв'язків між ПТНЗ, вищими навчальними закладами, громадськими організаціями, підприємствами-замовниками кадрів, спонсорами;
- визначення та регулювання механізму формування фінансових ресурсів ПТНЗ з урахуванням державних, муніципальних, власних коштів та коштів благодійних організацій і приватних осіб.

За системного підходу ми розробили модель управління ПТНЗ як складну інноваційну структуру. Вона передбачає реалізацію загальної мети і включає: основні управлінські функції (прогностичну, координаційну, змістовно-організаційну, комунікативну, корекційну, аналітико-результативну); методи управління (адміністративні, економічні, психолого-педагогічні та суспільного впливу); механізм управлінських дій (методичну раду, педагогічну раду, методичні комісії, піклувальну раду, батьківський комітет, учнівське самоврядування, раду колективу).

Основні показники оцінки результатів діяльності ПТНЗ включають:

- рівень відповідності результатів діяльності визначеній меті;
- рівень організації управління;
- імідж навчального закладу, його конкурентоздатність;
- рівень вихованості учнів;
- рівень знань, умінь, навичок учнів;
- рівень професійної підготовки учнів за обраною професією.

Відтак модель управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій передбачає створення системи, орієнтованої безпосередньо на виховання, навчання, розвиток учнів і включає зміст, структуру, форми, методи, функції, сучасні технології управління.

Наразі дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету продовжити теоретичне обґрунтування й практичне підтвердження переваг використання моделі управління ПТНЗ на засадах інноваційних технологій над традиційними формами управління в умовах поліфункціональних процесів у галузі професійної освіти.

Література

1. Ващенко Л. Зміст і структура інноваційного педагогічного процесу // Управління освітою. – 2005. – № 20. – С. 4-5.
2. Даниленко Л.І. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посіб. / Л.І. Даниленко. – К. : Главник, 2006. – 144 с.
3. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті / Л.І. Даниленко. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
4. Даниленко Л.І. Сучасні підходи до управління професійно-технічними закладами : навч.-метод. посіб. / Даниленко Л.І., Сергеева Л.М. та ін.; За заг. ред. В.В.Олійника. – К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2007. – 104 с.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Закон України « Про інноваційну діяльність» // Закони України в 12 Т. – К.: АТ «Книга». – 1996. – Т. 8. – С.202-212.
7. Мельник В. Підвищення кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу як інноватора освітнього процесу // Директор школи. – 2002. – № 9, березень. – С. 5-6.
8. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент : учебн. пособ. для вузов / Ю.П. Морозов. – М. : ЮНИТИ ДаНа, 2000. – 446 с.
9. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : монографія / С.М. Ніколаєнко. – К. : Київськ. Нац. тор.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
10. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
11. Селевко Г. Энциклопедия образовательных технологий : В 2 т. / Герман Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т 1. – 816 с.
12. Сиротенко Г. Інноваційний потенціал освіти: досягнення на тлі проблем // Управління освітою. – 2005. – № 2, січень. – С. 4–6.